

Suomalaisen taloustieteen tila kriisin jälkeen*

Juha Tarkka

VTT, johtokunnan neuvonantaja

Suomen Pankki

Seppo Honkapohja tarjosi esitelmässään tervetullutta faktapohjaa, jonka avulla voidaan arvioida suomalaisen kansantaloustieteen suhteellista asemaa, kansainvälisesti suhteessa eräisiin muihin maihin ja kansallisesti suhteessa muihin tieteenaloihin. Tulkitsen hänen tuloksensa osoittavan, että Suomessa kansantaloustiede on jonkin verran alikehittynyt suhteessa muihin tieteenaloihin, ja että sen tuotos ei varsinkaan laadullisesti ja vaikuttavuudeltaan ole ”yleensä” kansainvälisesti aivan kilpailukykyinen. Lisäksi Suomi kärsii siitä yleiseurooppalaisesta vaivasta, että makrotaloustieteelliseen tutkimukseen ei panosteta kovin paljon verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin. Suomalainen tutkimus on sen sijaan painottunut menetelmiin ja mikroteoriaan.

Se raju talouskriisi, joka maailmantaloudessa on viime aikoina vallinnut, asettaa tämänpäiset taloustieteen tasoa ja sen suuntaa koskevat vertailut uuteen, vielä entistä vaativampaan valoon. Kriisi tulee nimittäin varmasti vaikuttamaan vahvasti taloustieteellisen tutkimuksen määrään ja suuntautumiseen maailmalla. Vertailukohdaksi nousee 1930-luvun maailmanpula, joka täysin mullisti taloustieteen yhteiskun-

nallisen aseman ja loi taloustieteen sisälle uuden erityisalueen, makrotaloustieteen.

Vaikka tämänkertaisen talouskriisin vaikutukset taloustieteen kenttään eivät olisikaan aivan yhtä mullistavat, on selvää, että kriisin vaikutuksesta ne vertailukohtat, joihin suomalaisen kansantaloustieteen laatua, tuottavuutta tai suorituskykyä verrataan, ovat muuttuvia. Jos suomalainen taloustieteellinen yhteisö – olettakaamme ainakin, että sellainen on olemassa – haluaa kehittyä kansainvälisesti kilpailukykyisemmäksi, sen on siksi tähdättävä liikkuvaan maaliin.

Kun ohjataan kohti liikkuvaa maalia, tarvitaan palautteen (feedbackin) lisäksi myös feedforwardia, ennakoitua. Tässä tapauksessa feedforward tarkoittaa, että olisi muodostettava käsitys siitä, mitä haasteita talouskriisi on taloustieteelle asettanut ja miten tutkimuksen kansainvälinen kärki tulee näihin haasteisiin reagoimaan.

Yhtäältä nyt on osoittautunut, että makrotaloustiede sittenkin on taloustieteen yhteiskunnallisesti merkittävimpiä osa-alueita, vaikka sitä on meillä Suomessa (ja muuallakin Euroopassa) ehkä liiaksi väheksytty. Toisaalta kriisi

on herättänyt kovaa kritiikkiä taloustieteessä valtavirraksi muodostuneita menetelmällisiä ratkaisuja kohtaan. Menemättä tässä mihinkään yksityiskohtiin voi todeta, että kritiikin kohteeksi ovat tulleet erityisesti tietyt yleiset, toimijoiden rationaalisuutta ja heidän käytössään olevan informaation täydellisyyttä koskevat oletukset, joiden vuoksi makroteorian ja rahoitustutkimuksen yleisesti käytetyt mallit ovat olleet sopimattomia erilaisten häiriötilojen ja tasapainottomuuksien analysointiin.

Vaikka ei menisikään yhtä pitkälle kuin Paul Krugman, joka New York Timesin kolumnissaan ”How Did Economists Get It So Wrong?” (06.09.2009) kirjoitti, että ”viime vuonna kaikki hajosi”, voi odottaa, että ainakin makrotaloustieteessä ja rahoitustutkimuksessa on alkamassa mullistusten aika, jonka tuloksena valtavirtalähestymistavat muuttavat muotoaan.

Melkein varmaa on, että rahoitusmarkkinoiden käsittely aivan yleiskäyttöisiksi ajatelluissakin makromalleissa muodostuu jatkossa monipuolisemmaksi kuin tähänastinen käytäntö on ollut. En olisi myöskään yllättynyt, jos makroteoriassa erilaiset behavioristiset oletukset ja dynamiikan epälineaarisuudet muodostuisivat osaksi mallinnuksen valtavirtaa. Yksin nämä muutokset merkitsevät mittasuhteiltaan valtavaa tutkimusohjelmaa, jonka tuloksia ei tietenkään ole mahdollista ennakoita.

Jos taloustiede ja erityisesti makrotaloustiede on tullut jonkinasteiseen kriisiin tai vähintäänkin luovan muutoksen vaiheeseen, niin tämä ei tarkoita, että me suomalaiset voisimme olla tyytyväisiä siihen, että täällä on oltu vain niin pienin panoksin ja puolinaisesti mukana viime vuosikymmenellä tapahtuneessa makrotaloustieteen suuren uuskeynesiläisen synteessin kehityksessä. Tämän päivän esitelmöitsijä on

tietenkin tässä suhteessa meihin muihin verrattuna positiivinen poikkeus, Seppo Honkapohja kun on yksi juuri niitä tutkijoita, jonka työ odotusten muodostuksen ja taloudellisen oppimisen tutkijana tarjoaa pohjaa monivivahteisemmän ja entistä realistisemmän makroteorian kehitykselle.

Kuten Honkapohja osoitti alustuksessaan, suomalaisilla on kirittävä suhteessa tieteen kansainväliseen kärkeen taloustieteessä yleensä ja makrotaloustieteessä erityisesti. Hänen osoittamansa kuilun ylittämisen tekee vain vaativammaksi se, että maali – tutkimuksen kansainvälinen eturintama – alkaa nyt kansainvälisen talouskriisin seurauksena todennäköisesti liikkua entistäkin nopeammin, ja erityisesti makrotaloustieteen alueella. Mitä lääkkeeksi?

Itsestään selvältä tuntuu todeta, että suomalaisten taloustieteen harjoittajien pitää tehdä erityinen ponnistus pysyäkseen mukana siinä kehitysvaiheessa, joka varsinkin makrotaloustieteessä ja rahoitustieteessä uskoakseni on käynnistynyt talouskriisin seurauksena. Mutta merkitseekö tämä jotakin suomalaiselle ekonomistien ammattikunnalle kokonaisuutena? Mielestäni kyllä.

Tutkimuksessa laatu ja teho eivät maksioidu yksilösuorituksina. En myöskään usko, että suomalaisten tutkijoiden kannalta on hyvä, jos suuntaudutaan vain pyrkimään ylläpitämään yhteyksiä joihinkin ulkomaisiin keskuksiin ja laiminlyödään yhteistyö ja elävä keskustelu täällä Suomessa. Suomalainen tutkija kukoistaa tutkijana todennäköisimmin, jos hän voi toimia osana kukoistavaa suomalaista tutkijayhteisöä.

Näin ollen uskon, että suomalaisen taloustieteellisen tutkimuksen kehittämiseksi tarvitaan voimavarojen kokoamista, esimerkiksi sillä tavoin, että Suomessakin voitaisiin käydä

taloustieteellistä keskustelua, ja jopa talouspolitiikan kannalta niin keskeisellä alueella kuin makrotaloustieteessä. Tällaista keskusteluahan ei ole viime vuosina kovin paljon ollut. Vuoro-vaikutuksen – yhteistyön ja väittelyn – virittäminen täällä kotikentällä vahvistaisi uskoakseni suomalaisten tutkijoiden pohjaa myös heidän toimiessaan kansainvälisillä foorumeilla. Tässä suhteessa vasta perustetulla Taloustieteellisellä Yhdistyksellä on paljon työsarkaa edessään.

Lopuksi vielä sisällöllinen kommentti: tunnustettaneen, että makrotalouden tähänastinen konsensuslähestymistapa on nyt osoittautunut liiaksi ”hyvän sään teoriaksi” suhteessa siihen käyttöön, mihin se on haluttu laittaa. Talouspolitiikassahan, ainakin makrotalouspolitiikassa on kysymys häiriötilojen ennakoinnista ja korjaamisesta. Tästä voidaan oppia ainakin se, että makroteorian tutkijoiden ja myös soveltavan analyysin tekijöiden olisi tunnettava taloushistoriaa paljon nykyistä perusteellisemmin, jotta he voisivat ymmärtää millaisia käännteitä taloudessa tapahtuu ja mihin kysymyksiin taloustieteen *oikeasti* pitää pystyä vastaamaan. Taloustiedehän poikkeaa luonnontieteistä mm. siinä, että historian ja oppihistorian tuntemuk-

sella on aidosti tieteenharjoittajan suorituskykyä parantava vaikutus.

Kuten Bradford DeLong (2009) kirjoittaa: ”merkityksellinen talousteoria ei voi tulla muualta kuin taloushistoriasta... en sano että viimeisimmän sukupolven makrotaloudellinen mallinrakennus on ollut hyödytöntä. En ajattele että se on ollut hyödytöntä. Mutta ajattelen, että nykyaikaiset makrotaloustieteilijät pitäisi kerätä yhteen ja professorin virkansa menettämisen uhalla lähettää vuoden pituiselle harjoitusleirille, jossa sulkeisharjoituksia pitäisivät sinne kootut rahahistorioitsijat.” □

Kirjallisuus

DeLong, B. (2009), “Economic History and Modern Macro: What Happened?”, <http://delong.typepad.com/sdj/2009/09/economic-history-and-modern-macro-what-happened.html> (luettu 6.10.2009).

Krugman, P. (2009), ”How Did Economists Get It So Wrong?”, *The New York Times* 6.9.2009, <http://www.nytimes.com/2009/09/06/magazine/06Economic-t.html> (luettu 21.9.2009).